

Nadere Toelichting op de Richtlijn Onderwijs

Thema: Toelating en Selectie Master

vastgesteld door het College van Bestuur met instemming van de Universiteitsraad d.d. 2-3-2015

In de Richtlijn onderwijs staan de uitgangspunten m.b.t. de toelating tot de master beschreven; deze voorschriften zijn tevens opgenomen in de (model) Onderwijs- en examenregeling. In deze nadere toelichting wordt een handreiking gedaan hoe de in de richtlijn geformuleerde uitgangspunten in de praktijk te realiseren.

In deze notitie komt achtereenvolgens aan de orde:

- A. Doel van selectie: waarom selecteer je?
- B. Criteria: waarop selecteer je? (relatie naar doel)
  - Intermezzo: is het toegestaan om studenten niet toe te laten tot de master? –
- C. Selectieprocedure: hoe selecteer je?
- D. Controle/ evaluatie: nagaan of met de gebruikte criteria en methode de doelstellingen worden gerealiseerd of dat herijking nodig is.

A: DOEL VAN DE SELECTIE: WAAROM SELECTEER JE?

Waarom zijn alle UU-masteropleidingen selectief?

Voor de selectiecriteria uitgewerkt worden, moeten de doelstellingen m.b.t. de selectie geëxpliciteerd worden. Voor de UU geldt dat zij heeft gekozen voor selectie voor alle masteropleidingen zodat:

- a. er aangesloten wordt bij hetgeen internationaal gangbaar is, zodat de UU met selectie voor de master ook aantrekkelijk is voor internationaal talent.
- b. studenten zich realiseren dat de lat in de masteropleidingen hoog ligt.
- c. er een stimulerende community ontstaat waarbij studenten elkaar uitdagen, aanvullen en versterken in een ambitieuze onderwijscultuur (community based learning). Aangezien de kwaliteit van een programma in belangrijke mate samenhangt met de kwaliteit van de studentengroepen, draagt dit tevens bij aan het realiseren van de eindtermen op een zo hoog mogelijk niveau. Tevens kan dit er aan bijdragen dat studenten met een master diploma van de UU zich onderscheidend kunnen positioneren in de samenleving / op de arbeidsmarkt.
- d. studenten goed geïnformeerd een juiste keuze maken, passend bij hun eigen ambities, en passend bij het betreffende programma (matching: past de opleiding bij de student en de student bij de opleiding), en studenten zich realiseren dat het automatisch doorstromen vanuit een UU bachelor naar een van de Utrechtse masterprogramma's niet meer vanzelfsprekend is.
- e. er een vorm van 'psychologisch contract'¹ ontstaat tussen opleiding en studenten waarbij de gehele groep zich committeert om zich zodanig in te spannen dat het hele cohort (op hetzelfde tijdstip) de eindstreep bereikt.
- f. studenten in hun bachelor worden uitgedaagd om zich te kwalificeren voor een van de Utrechtse masteropleidingen.

---

¹ Onderwijskundig is sprake van het expeditiemodel (geïntroduceerd door A.D. de Groot, Selectie voor en in het hoger onderwijs. 1972): een gezamenlijke exercitie met als doel alle deelnemers de eindstreep te laten halen.

- g. masteropleidingen van de UU interessant zijn voor excellente zij-instromers van buiten de UU.
- h. waar nodig de kenmerken van de studentenpopulatie (beste, best presterende, best passende, meest diverse etc) beïnvloed kunnen worden; dit zou bijvoorbeeld een rol kunnen spelen bij opleidingen die tot een beroep opleiden waarbij het gewenst is dat er een zekere diversiteit is in de beroepsgroep. Daarbij moet wel de gelijke behandeling-wetgeving in acht worden genomen.

Voorschriften selectie in Richtlijn onderwijs

In de Richtlijn is opgenomen dat:

- de toelatingseisen voor een masterprogramma worden geformuleerd in termen van kennis en competenties
- de toelatingsprocedure tot de master zodanig ingericht wordt dat er zicht is op de kennis en vaardigheden, motivatie, talent en leervermogen van de kandidaten.

Centrale vraag hierbij is: beschikt de student over voldoende kennis en vaardigheden c.q. kan hij die nog eigen kan maken om de master binnen de studieduur af te ronden. Als het antwoord op deze vraag positief is, wordt de student toegelaten; als het antwoord negatief is, wordt de student niet toegelaten tot de master. Feitelijk zijn er dus twee doelen van de selectie beschreven in de Richtlijn onderwijs, namelijk:

- het kunnen/zullen behalen eindtermen opleiding
- het behalen van eindtermen binnen de gestelde tijd.

De richtlijn onderscheidt vervolgens masterprogramma's met en zonder capaciteitsbeperking (numerus fixus):

- a. voor een masterprogramma zonder capaciteitsbeperking is voorgeschreven dat de toelatingscommissie binnen een termijn van 3 weken vanaf het moment dat het dossier compleet bij de faculteit binnen is, een toelatingsbewijs verstrekt aan degene die voldoet aan de ingangseisen voor het masterprogramma.
- b. Voor een masterprogramma met een capaciteitsbeperking geldt dat het college van bestuur moet goedkeuren dat er een capaciteitsbeperking is. Verder is bepaald dat de decaan voor deze programma's een selectieprocedure vaststelt met daarin de deadlines voor aanmelden, het tijdvak waarbinnen het selectieproces wordt uitgevoerd en er een ranking wordt aangebracht tussen de kandidaten, en de termijn waarbinnen de toelatingsbewijzen en uitslagen worden gegeven.

Hoe bepaal je de gewenste omvang van een masterprogramma; wanneer stel je een capaciteitsbeperking in?

Bij het onderscheid in masterprogramma's met en zonder capaciteitsbeperking (numerus fixus), is de achterliggende vraag: op basis van welke overwegingen zou overgegaan moeten worden tot het al dan niet instellen van een numerus fixus. Je zou de vraag ook kunnen omdraaien: wat is de ideale/ gewenste omvang van een masterprogramma en op basis waarvan stel je dat vast? Bij het bepalen van de gewenste omvang van een programma zijn de volgende aspecten van belang:

- a. Beschikbare infrastructuur: indien voor onderzoek laboratoriumcapaciteit of bepaalde apparatuur noodzakelijk is, zal deze mede bepalend zijn voor de vraag hoeveel studenten geaccommodeerd kunnen worden;
- b. Relatie naar omvang onderzoek: het is onwenselijk als de omvang van het onderwijs zoveel groter is dan het onderzoek dat er veel docenten zouden komen met een 100% onderwijsaanstelling (die geen onderzoek doen);
- c. Kleinschaligheid, waarbij wel geldt dat ook grote opleidingen kleinschalig georganiseerd kunnen worden;
- d. Als de opleiding een verplichte stage kent: het aantal aan totaal beschikbare stageplaatsen moet in relatie staan tot het aantal studenten dat tot de opleiding wordt toegelaten (NB met een stage als keuzeonderdeel is dit aspect niet aan de orde);
- e. Vraag arbeidsmarkt als de opleiding gericht is op een bepaald beroep: als de arbeidsmarkt veel minder afgestudeerden kan accommoderen ligt een fixus in de rede.

- f. Financieel, relatie naar rendement: masteropleidingen met een numerieke beperking (meer kandidaten dan plaatsen) lijken een hoger rendement te hebben dan opleidingen zonder numerieke beperking.

B: CRITERIA: WAAROP SELECTEER JE?

De selectiecriteria voor een master met of zonder numerieke beperking kunnen volgens eenzelfde stramien worden opgesteld. Voor beide masterprogramma's is het van belang om te expliciteren wat het profiel is van de (ideale) student die past bij het programma en vervolgens de indicatoren vast te stellen op basis waarvan bepaald gaat worden in welke mate een kandidaat aan het gewenste profiel voldoet.

Bij de masterprogramma's met een capaciteitsbeperking, waarbij het aantal kandidaten (veel) groter is dan het aantal plaatsen, gaat het vervolgens om de vraag hoe je de meest geschikte studenten selecteert: gegeven het beperkte aantal plaatsen, zullen immers ook studenten die op zich geschikt zijn, afgewezen worden. Bij masterprogramma's zonder capaciteitsbeperking is dat niet het geval: daar zal ook de 'bodem' bepaald moeten worden, ofwel het identificeren van de niet-geschikte studenten (d.w.z. diegenen die niet over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om de master binnen de studieduur af te ronden), zodat deze afgewezen kunnen worden.

Bij het expliciteren van het profiel van de ideale student zal de opleiding ook moeten bepalen welke doelen voor de opleiding het meest prominent zijn. Zo zal het beïnvloeden van de kenmerken van de studentenpopulatie voor verschillende opleidingen anders kunnen uitpakken. De uitwerking van de selectiecriteria gerelateerd aan de onder A beschreven doelen zou dan als volgt plaats kunnen vinden:

1. Bepalen welke doelen voor de opleiding het meest prominent zijn:
  - o het kunnen/zullen behalen v.d. eindtermen
  - o binnen de gestelde tijd
  - o behalen v.d. eindtermen op een zo hoog mogelijk niveau
  - o beïnvloeden kenmerken studentenpopulatie (beste, best presterende, best passende, juiste mix, diversiteit)
  - o matching
  - o psychologisch contract
  - o overtuigen excellente studenten
2. Profiel van ideale student opstellen (hoe ziet de ideale student eruit?)
3. Operationaliseren van dit profiel: indicatoren opstellen
Aangeven welke indicatoren je zou kunnen selecteren om te bepalen in welke mate een kandidaat aan het gewenste profiel voldoet
4. Voorbeeld van indicatoren:
  - o Past performance, reeds behaald niveau en cognitieve vaardigheden, in het bijzonder Higher Order Cognitive Skills: is niveau en potentie van de student voldoende voor de opleidingsrelevante skills?
    - Voorbeeld: bij onderzoekservaring is van belang de capaciteit om bevindingen (veldwerk)onderzoek te doordenken op een hoger niveau van abstractie, het toepassen van een theoretisch begrippenkader. Daarbij zou kandidaten gevraagd kunnen worden een voorbeeld van hun beste werk toe te sturen.
  - o Intrinsieke motivatie:
    - kandidaat kan goed onderbouwd uitleggen waarom hij/zij juist dit programma wil volgen;
    - toont daarbij bekendheid met programma;
    - is in staat onderzoeksthema te formuleren en dit te plaatsen in academisch debat;
    - past performance;

- Persoonskenmerken:
  - student past bij programma en ambitieuze cultuur
  - juiste mix aan studenten, diversiteit
- 5. Opleiding met numerieke beperking:
  - opstellen van een rangorde (ranking) van studenten van de mate waarin studenten aan het gewenste profiel voldoen; plaatsen van de kandidaten met de hoogste ranking.
- 6. Opleidingen zonder numerieke beperking: ondergrens bepalen (identificeren niet-geschikte studenten)
  - Definiëren 'rode vlaggen' (indicatoren die een vermoeden van ongeschiktheid opleveren)
Voorbeelden:
    - heeft de student langer dan 4 jaar over de bachelor gedaan?
    - heeft de student (zeer) lage cijfers voor de relevante vakken gehaald?
    - heeft de student met veel moeite en met de hakken over de sloot de BA thesis gehaald?
    - zijn docenten zonder uitzondering niet positief over de academische prestaties en het functioneren van de student in de bachelor?
    - is de beoordelaar/ begeleider van de bachelorthesis niet positief over de (onderzoeks/ professionele) vaardigheden van de student?
  - Gesprek over 'rode vlaggen' en verklaring daarvoor van de student
het kan zijn dat er bijzondere omstandigheden speelden die de achterblijvende prestaties verklaren.
  - Afwijzing als er geen redenen zijn die 'rode vlaggen' verklaren. De grond van de afwijzing is dan dat de kandidaat niet over voldoende kennis en vaardigheden beschikt om de master binnen de studieduur af te ronden.

INTERMEZZO: IS HET TOEGESTAAN OM STUDENTEN NIET TOE TE LATEN TOT DE MASTER?

Met ingang van het studiejaar 2014-2015 is het wettelijke doorstroomrecht en de 'doorstroommaster' afgeschaft: de verplichting is vervallen dat er voor iedere wo-bacheloropleiding één masteropleiding moet worden aangewezen waartoe de wo-bachelor direct toegang heeft. Dat betekent dat de masteropleidingen selectief kunnen zijn: niet iedere student hoeft toegelaten te worden tot de master.

Als het zo zou zijn dat grote aantallen bachelorstudenten bij geen enkele masteropleiding toegang kunnen krijgen, kan het zijn dat de minister gaat interveniëren. In de wet staat namelijk de volgende interventiemogelijkheid voor de minister: "Indien afgestudeerden van een bacheloropleiding in het wetenschappelijk onderwijs zich niet kunnen of dreigen te kunnen inschrijven bij een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs, kan de minister een of meer instellingsbesturen van universiteiten verplichten een of meer masteropleidingen aan te wijzen waaraan bedoelde afgestudeerden zich kunnen inschrijven."

Er moet overigens wel een correlatie zijn tussen de selectiecriteria voor de master en de eindtermen van de bachelor: één van de eindkwalificaties van de bacheloropleiding is immers dat de afgestudeerde de leervaardigheden bezit die noodzakelijk zijn om een masteropleiding aan te gaan.

In de model-Onderwijs- en examenregeling (OER) van de UU is beschreven dat er selectie plaatsvindt voor de master, namelijk op basis van een oordeel over de volgende kerncompetenties van belangstellenden:

- motivatie en talent (mede op basis van GPA en studievoortgang);
- niveau van de relevante kennis en van de beheersing van methoden & technieken uit het betreffende vakgebied;
- algemeen academisch denk- en werkniveau;
- beheersing van de in het programma gehanteerde taal of talen.

De model-OER schrijft voor dat aan de hand hiervan wordt gezien of betrokkene in staat is om het masterprogramma met goed gevolg af te ronden binnen de nominale duur. Daarbij oordeelt de

toelatingscommissie over de kerncompetenties van de kandidaat en komt op basis hiervan tot een oordeel over diens geschiktheid om met voldoende inspanning binnen de daarvoor gestelde tijd de eindkwalificaties van het masterprogramma te kunnen halen.

Voor de masteropleidingen met een numerus fixus is in de model-OER het volgende opgenomen: de toelatingscommissie brengt een rangorde aan tussen de ingediende verzoeken op basis van het oordeel over de kerncompetenties van de belangstellenden en willigt de toelatingsverzoeken in volgens de door haar vastgestelde rangorde.

In de juridische onderbouwing van de afwijzing van een kandidaat voor de master, moet onderscheid gemaakt worden tussen masterprogramma's met en masterprogramma's zonder capaciteitsbeperking:

- masterprogramma met capaciteitsbeperking (aantal kandidaten groter dan beschikbare plaatsen): bij de selectie voor deze opleidingen gaat het om het identificeren van de meest geschikte kandidaten op basis van een ranking. Hierbij is sprake van een relatieve norm: de motivering van de afwijzing is dat andere kandidaten hoger scoorden dan de betrokkene. Ook 'geschikte' kandidaten worden afgewezen.

In de motivering van de afwijzing moet aangegeven worden dat de score van de kandidaat op de verschillende selectiecriteria zodanig was dat de kandidaat niet bij de beste kandidaten hoorde die in aanmerking komen voor een plaats.

- masterprogramma zonder capaciteitsbeperking: gaat bij de selectie om het onderscheid tussen geschikte en ongeschikte kandidaten. Hierbij is sprake van een absolute norm: ongeschikte kandidaten worden afgewezen. Ongeschikt betekent dat het oordeel is dat de kandidaat niet over voldoende kennis en vaardigheden beschikt om de master binnen de studieduur af te ronden.

In de motivering van de afwijzing moet aangegeven worden dat de toelatingscommissie geoordeeld heeft over de kerncompetenties van de kandidaat en dat het oordeel is dat de kandidaat niet beschikt over voldoende kennis/vaardigheden/motivatie/ talent + leervermogen om de master binnen de studieduur af te ronden.

Tegen beslissingen m.b.t. toelating tot de master kunnen kandidaten beroep aantekenen bij het College van beroep voor de examens. Dat College zal oordelen of er een kenbare en voldoende draagkrachtige motivering is m.b.t. de afwijzing, en of de selectieprocedure zorgvuldig is geweest.

C: SELECTIEPROCEDURE: HOE SELECTEER JE?

Selectie in de master zou je kunnen opvatten als een vorm van dwingende matching:

- I. Inhoudelijke match: beeld wat student interessant vindt past genoeg
  - intrinsieke motivatie
- II. Didactische match: manier van werken past bij student
  - motivatie
  - persoonlijkheidskenmerken
- III. Het kunnen/zullen behalen van eindtermen: voldoende capaciteiten. In de selectieprocedure wil je kunnen beoordelen wat niveau en potentie is voor de opleidingsrelevante higher order (cognitive) skills.
  - beoordelen reeds behaald niveau en specifieke onderdelen past performance (zoals scripties, onderzoek)
  - persoonskenmerken; vooral van belang bij het creëren van een stimulerende community.

Bij internationale studenten is er vaak andere actie nodig om antwoorden te krijgen op dezelfde vragen; dit komt vooral door de eventuele ondoorzichtigheid van de termen van sommige buitenlandse diploma's, maar ook door cultuurverschillen. Extra aandacht moet in deze context ook gaan naar taalvaardigheid (startniveau van het Engels kan zeer sterk uiteen lopen).

In de praktijk wordt bij de selectie gebruik gemaakt van verschillende instrumenten:

- a. beoordeling van papieren dossier dat kandidaten volgens een vast format moeten aanleveren
- b. interview met alle kandidaten
- c. gesprek met bepaalde kandidaten, namelijk diegenen waarover vragen/ twijfels zijn
- d. assessment

De leden van de selectiecommissie moeten goed zicht hebben op de inhoud en opzet van de opleiding en het profiel van de daarbij passende student. In de praktijk komt voor dat zowel docenten van de opleiding als ook obp-ers deel uitmaken van de commissie. De praktijk lijkt te leren dat een commissie divers moet zijn; in ieder gevallen moeten de docenten van de opleiding betrokken zijn. Binnen deze diversiteit moet er echter zeer duidelijk en eenduidig gedefinieerd en geïnstrueerd worden wat er van de leden gevraagd wordt om als informatie aan te leveren over een kandidaat (als resultaat van lezen van een dossier, interviewen, etc). Daarnaast is hoge kwaliteit van support staff nodig bij de uitvoering van selectie.

Op Graduate School niveau moet geborgd zijn dat selectie op eenzelfde wijze plaatsvindt bij de verschillende programma's en dat dit gebeurt binnen de universitair vastgelegde principes en uitgangspunten.

D: CONTROLE/ EVALUATIE

Het is de bedoeling om te werken met evidence-based selectiecriteria. Daartoe is het noodzakelijk om na te gaan welke inhoudelijke criteria bewezen effectief zijn met betrekking tot de bijdrage aan studiesucces en de gestelde doelstellingen. Het is van belang om daarbij ervaringen en onderzoeken bij andere opleidingen/ instellingen te gebruiken en tevens zelf periodiek na te gaan of met de gebruikte criteria en methode de doelstellingen worden gerealiseerd of dat herijking nodig is.